

# AKSOY proti TURECKU

Rozsudok z 18. decembra 1996

## NEOFICIÁLNE ZHRNUTIE A OKOLNOSTI PRÍPADU

### A. Základné skutočnosti

Sťažovateľ pán Zeki Aksoy, občan Turecka, narodený v roku 1963, býval v Mardine, Kiziltepe na juhovýchode Turecka a pracoval ako strojár. Dňa 24. novembra 1992 bol podľa jeho tvrdenia zaistený z dôvodu, že je členom PKK (Strany kurdských pracujúcich). Vláda však tvrdí, že bol zaistený až 26. novembra 1992. Pán Aksoy bol spolu s ďalšími dvoma osobami v cele, ktorá mala rozmer 1,5 krát 3 metre a v ktorej sa nachádzala iba jedna posteľ a prikrývka. Dostávali stravu dvakrát denne. Na druhý deň po zaistení ho predviedli na výsluch, vyzliekli ho donaha, ruky mu zviazali za chrbát a vyvesili ho za ramená spôsobom, ktorý sa nazýva „palestínske zavesenie“. Zatiaľ čo takto visel, policajti umiestnili na jeho genitálie elektródy, polievali ho vodou a mučili ho elektrickými šokmi. Počas tohto mučenia, ktoré trvalo asi tridsaťpäť minút, mal zaviazané oči. Počas ďalších dní bol bitý v pol až dvojhodinových intervaloch. Mučenie trvalo štyri dni, z ktorých prvé dva dni bolo mimoriadne intenzívne. Dňa 10. decembra 1992 bol prepustený na slobodu. Dňa 15. decembra 1992 bol hospitalizovaný pre zranenia, ktoré utrpel počas zaistenia. Jeho zdravotný stav si vyžiadal hospitalizáciu v trvaní dvoch týždňov.

Dňa 16. apríla 1994 bol pán Aksoy zastrelený. Od toho dňa pokračuje v prípade jeho otec.

### B. Konanie pred Európskou komisiou pre ľudské práva

Pán Aksoy podal sťažnosť Európskej komisii pre ľudské práva (ďalej len „Komisia“) 20. mája 1993. Namietal, že počas jeho zaistenia v novembri až decembri 1992 bol podrobený zaobchádzaniu v rozpore s článkom 3 Dohovoru, že počas jeho zaistenia nebol predvedený pred sudcu alebo pred inú úradnú osobu splnomocnenú zákonom, čo bolo v rozpore s článkom 5 ods. 3 Dohovoru a že mu nebola poskytnutá možnosť domáhať sa práva na prejednanie veci súvisiacej so zlým zaobchádzaním, čo bolo v rozpore s článkom 6 ods. 1 a článkom 13 Dohovoru.

Dňa 19. októbra 1994 Komisia vyhlásila sťažnosť za prijateľnú. Vo svojej správe z 23. októbra 1995 vyjadrila názor:

- pätnástimi hlasmi k jednému, že bol porušený článok 3 a článok 5 Dohovoru,
- trinástimi hlasmi k trom, že bol porušený článok 6 ods. 1 Dohovoru a že nevzniká osobitná otázka podľa článku 13 Dohovoru,
- jednohlasne, že nie je potrebné urobiť ďalšie kroky v súvislosti s namietaným zásahom do efektívneho výkonu práva na podanie individuálnej sťažnosti podľa článku 25 Dohovoru.

Prípád postúpila Európskemu súdu pre ľudské práva (ďalej len „Súd“) 4. decembra 1995 vláda a 12. decembra 1995 Komisia.

## VÝŇATOK Z ROZSUDKU

### PRÁVNY STAV

#### I. POSÚDENIE SKUTOČNOSTÍ SÚDOM

38. Súd pripomína svoju ustálenú judikatúru, podľa ktorej je zistenie a preverenie skutočností v systéme orgánov Dohovoru v prvom rade úlohou Komisie (článok 28 ods. 1 a článok 31). Hoci Súd nie je viazaný zistením skutkového stavu Komisiou a môže vykonať vlastné hodnotenie vo svetle všetkých podkladov, ktoré má k dispozícii, svoje právomoci v tejto oblasti uplatňuje iba za výnimočných okolností (pozri rozsudok Akdivar a iní proti Turecku zo 16. septembra 1996, *Reports of Judgments and Decisions* 1996 – IV, str. 1214, odsek 78).

39. V tomto prípade treba pripomenúť, že Komisia dospela k zisteniu skutkového stavu potom, čo okrem pojednávania v Štrasburgu jej delegácia dvakrát vypočúvala svedkov v Turecku (pozri odsek 23). Za týchto okolností je Súd toho názoru, že má akceptovať skutočnosti zistené Komisiou (pozri *mutatis mutandis* už spomínaný rozsudok Akdivar a iní, str. 1214, odsek 81).

40. Na základe skutočností, ku ktorým dospela Komisia (pozri odsek 23), Súd preskúma predbežnú námietku vlády a sťažnosti podané sťažovateľom podľa Dohovoru.

#### II. PREDBEŽNÁ NÁMIETKA VLÁDY

##### A. Argumenty strán vystupujúcich pred Súdom

41. Vláda požiadala Súd, aby zamietol sťažovateľovu sťažnosť podľa článku 3 Dohovoru z dôvodu, že v rozpore s článkom 26 Dohovoru nevyčerpal všetky vnútroštátne prostriedky nápravy, ktoré mal k dispozícii.

Článok 26 ustanovuje:

„Komisia môže posudzovať vec až po vyčerpaní všetkých vnútroštátnych právnych prostriedkov nápravy podľa všeobecne uznávaných pravidiel medzinárodného práva a v lehote šiestich mesiacov odo dňa, keď bolo prijaté konečné rozhodnutie.“

Sťažovateľ (pozri odsek 3), s ktorým Komisia súhlasila, dôvodil, že urobil všetko, čo sa mohlo od neho očakávať, aby vyčerpal vnútroštátne prostriedky nápravy.

42. Vláda tvrdila, že pravidlo týkajúce sa vyčerpania všetkých vnútroštátnych prostriedkov nápravy je jasne stanovené v medzinárodnom práve a v judikatúre orgánov Dohovoru a vyžaduje od sťažovateľa využiť všetky národné prostriedky nápravy okrem prípadu, keď mu tieto jasne nedávajú nádej na úspech. Pán Aksoy mohol v skutočnosti siahnuť po troch rôznych druhoch vnútroštátnych prostriedkov nápravy, ktorými sú: trestné oznámenie, občianskoprávne podanie a/alebo správne konanie (pozri odseky 24 – 28).

43. Čo sa týka prvej z týchto možností, ktorú mohol použiť, vláda uviedla, že sa mohol sťažovať na údajné zlé zaobchádzanie u prokurátora, ktorý ho navštívil 10. decembra 1992 (pozri odsek 18). Podľa vlády však, pán Aksoy nedal pri tejto príležitosti ani kedykoľvek potom najavo, že sa s ním zle zaobchádzalo počas jeho zaistenia.

Paragrafy 243 a 245 Trestného zákona, ktoré platili v celom Turecku, postihovali použitie mučenia a zlého zaobchádzania na účely získania priznania (pozri odsek 24). Legislatívny dekrét č. 285 o výnimočnom stave preniesol právomoc vykonávať vyšetrovanie trestných činov údajne spáchaných štátnymi zamestnancami z prokurátorov na správne rady (pozri odsek 26). Rozhodnutia správnych rád nepokračovať ďalej vo vyšetrovaní však podliehali vždy preskúmaniu Najvyšším správnym súdom. V tejto súvislosti vláda predložila veľký počet rozsudkov, ktoré zmenili výnosy vydané správnymi radami v oblasti, kde bol vyhlásený výnimočný stav a ktorými súd nariadil začať trestné konanie proti členom polície a bezpečnostných zložiek v súvislosti s obvineniami zo zlého zaobchádzania so zaistenými osobami, a iné súdne rozhodnutia o trestoch za podobné formy zneužitia úradnej moci.

44. Predsa však vláda uviedla, že trestné konanie nebolo možno najvhodnejším prostriedkom nápravy pri tomto druhu prípadu z dôvodu, že v trestnom konaní sa kladie osobitný dôraz na práva obžalovaného, v protiklade s právami sťažovateľa. Preto upriamila pozornosť Súdu na existenciu administratívneho prostriedku nápravy podľa článku 125 tureckej ústavy (pozri odsek 27). Na účel dosiahnutia odškodnenia podľa tohto ustanovenia potrebuje jednotlivec iba preukázať, že je tu príčinná súvislosť medzi konaním, ktorého sa dopustila administratíva, a utrpenou ujmu. Nie je tu požiadavka preukázať vážne zneužitie úradnej moci vládny úradníkom. V tejto súvislosti vláda predložila príklady administratívnych rozhodnutí, v ktorých bolo priznané odškodnenie, ak išlo o smrť zapríčinenú mučením v cele policajného zaistenia.

45. Okrem toho vláda argumentovala tým, že p. Aksoy mohol podať občianskoprávnú žalobu o náhradu škody. Opätovne sa odvolala na veľký počet rozhodnutí vnútroštátnych súdov vrátane rozsudku Kasačného súdu v prípade týkajúcom sa žaloby o náhradu škody spôsobenej mučením, v ktorom sa konštatovalo, že na trestné činy spáchané príslušníkmi bezpečnostných zložiek sa vzťahuje zákon o záväznej povinnosti a že podľa § 53 tohto zákona oslobodenie obvineného pre nedostatok dôkazov v trestnom konaní nie je záväzné pre občianskoprávne súdy.

46. Zatiaľ čo sťažovateľ nepoprel, že prostriedky nápravy uvedené vládou sú formálne súčasťou tureckého právneho systému, namietol, že v oblasti, v ktorej bol vyhlásený výnimočný stav, boli tieto prostriedky nápravy iluzórne, neadekvátne a neúčinné, pretože mučenie, ako aj odoprenie účinných prostriedkov nápravy sa používali ako základ administratívnej praxe.

Argumentoval najmä tým, že správy mnohých medzinárodných orgánov poukazyvali na to, že mučenie zaistených neprestáva byť v Turecku systematickým a rozšíreným javom nastroľujúcim pochybnosti o záujme štátu urobiť koniec tejto praxi. V tejto súvislosti sa odvolal na verejné vyhlásenie Európskeho výboru na zabránenie mučenia

v Turecku z 15. decembra 1992, na súhrnnú správu Výboru OSN proti mučeniu o výsledkoch konaní týkajúcich sa vyšetrovania v Turecku z 9. novembra 1993 a na správu osobitného spravodajcu OSN pre otázky mučenia z roku 1995 (E/CN.4/1995/34).

47. Uviedol, že štátne orgány uplatňovali politiku popierania toho, že by sa mučenie bolo kedykoľvek vôbec konalo, čo spôsobovalo, že pre obeť bolo extrémne ťažké uspieť vo vymáhaní kompenzácie a dostať zodpovedných pred súd. Napríklad v tom čase bolo nemožné pre jednotlivcov namietajúcich mučenie získať lekársku správu preukazujúcu rozsah ich zranení, pretože oddelenie súdneho lekárstva bolo zreorganizované a lekári, ktorí vydávali takéto správy boli buď vystavení vyhrážkam, alebo boli premiestnení do iných oblastí. Prokurátori v oblasti, v ktorej bol vyhlásený výnimčný stav, obvykle nezačínali vyšetrovanie v prípadoch údajného porušenia ľudských práv a často dokonca odmietali prijať sťažnosti. Takéto vyšetrovania, ak sa konali, boli zaujaté a nedostatočné. Navyše právnici a iní, ktorí konali v prospech obetí porušenia ľudských práv, boli vystavení vyhrážkam, zastrašovaniu a nezákonným súdnym stíhaniam a jednotlivci sa báli ísť právnou cestou využitia vnútroštátnych prostriedkov nápravy, pretože odvetné opatrenia proti sťažovateľom boli úplne bežné.

Na základe týchto okolností sťažovateľ tvrdil, že by sa od neho nemalo požadovať využitie vnútroštátnych prostriedkov nápravy pred podaním sťažnosti do Štrasburgu.

48. V každom prípade tvrdil, že 10. decembra 1992 informoval prokurátora o tom, že bol mučený (pozri odsek 18), a trval na tom, že keby tak aj nebol urobil, prokurátor si musel očividne všimnúť, že nemohol riadne hýbať svojimi rukami.

Opomenutie prokurátora začať trestné vyšetrovanie spôsobilo, že pre sťažovateľa bolo extrémne ťažké využiť akýkoľvek z vnútroštátnych prostriedkov nápravy. Bolo pre neho nemožné podniknúť kroky na zabezpečenie začatia trestného konania napríklad napadnutím rozhodnutia nezačať konanie na správnych súdoch (pozri odsek 26), pretože nedostatok vyšetrovania znamenal, že formálne rozhodnutie nezačať konanie sa nikdy neurobilo. Okrem toho nezačatie trestného konania vopred nepriaznivo ovplyvnilo jeho šance na víťazstvo v občianskoprávnom alebo v správnom konaní, pretože, aby uspel s ktoroukoľvek žalobou, bolo by bývalo potrebné preukázať, že bol mučený a v skutočnosti by sa bolo od neho požadovalo, aby predložil na preukázanie tejto skutočnosti súdne rozhodnutie vynesené sudcom v trestnom konaní.

49. Nakoniec pripomenul Súdu, že ani teoreticky nemal k dispozícii žiadny prostriedok nápravy v súvislosti s jeho sťažnosťou týkajúcou sa dĺžky zaistenia bez kontroly súdom, pretože to bolo úplne v súlade s vnútroštátnym právom (pozri odsek 29).

50. Komisia bola toho názoru, že sťažovateľ bol zranený počas jeho umiestnenia v cele policajného zaistenia (pozri odsek 23). Z toho je zrejmé, aj keď nebolo možné presne preukázať, čo sa stalo počas stretnutia s prokurátorom 10. decembra 1992, že tu bezpochyby existovali prvky, ktoré mali podnietiť prokurátora, aby začal vyšetrovanie, alebo prinajmenšom, aby sa pokúsil získať ďalšie informácie o zdravotnom stave sťažovateľa a o zaobchádzaní, ktorému bol podrobený. Sťažovateľ urobil všetko, čo sa mohlo od neho za daných okolností očakávať, najmä vzhľadom na skutočnosť, že sa musel cítiť v dôsledku jeho zaistenia a zlého zaobchádzania bezbranný a že mal zdravotné problémy, ktoré vyžadovali hospitalizáciu následne po jeho prepustení. Vyhrážky, ktorým, ako tvrdil, bol vystavený po podaní sťažnosti Komisii, a jeho smrť za okolností, ktoré neboli úplne vyjasnené, boli ďalšími prvkami, ktoré podporili názor, že použitie prostriedkov nápravy by mohli sprevádzať riziká.

Vzhľadom na jej názor, že sťažovateľ urobil všetko, čo sa mohlo od neho očakávať, aby vyčerpал vnútroštátne prostriedky nápravy, Komisia rozhodla, že nebolo pot-

rebné určiť, či tu bola administratívna prax zo strany tureckých orgánov tolerujúca zneužitie ľudských práv.

## B. Hodnotenie Súdu

51. Súd pripomína, že pravidlo vyčerpania vnútroštátnych prostriedkov nápravy obšiahnuté v článku 26 Dohovoru, ukladá povinnosť tým, ktorí sa snažia dostať svoj prípad proti štátu pred medzinárodný súdny alebo arbitrážny orgán, aby využili najskôr prostriedky nápravy, ktoré im poskytuje vnútroštátne právo. Preto sú štáty zbavené zodpovednosti pred medzinárodným orgánom za konanie predtým, ako mali možnosť dať veci do poriadku prostredníctvom vlastného právneho systému. Toto pravidlo je založené na predpoklade vyjadrenom v článku 13 Dohovoru – s ktorým je úzko vzájomne prepojené – že existuje v národnom systéme účinný prostriedok nápravy proti údajnému porušeniu bez ohľadu na okolnosť, či sú ustanovenia Dohovoru inkorporované do vnútroštátneho práva. Dôležitým aspektom tohto princípu teda je, že systém ochrany vytvorený Dohovorom je subsidiárny k národným systémom ochrany ľudských práv (pozri rozsudok Akdivar a iní citovaný v odseku 38, str. 1210, odsek 65).

52. Podľa článku 26 by mal sťažovateľ normálne siahnuť po prostriedkoch nápravy, ktoré sú dostupné na to, aby dosiahol nápravu v súvislosti s údajnými porušeniami. Tieto prostriedky nápravy musia existovať s dostatočnou istotou nielen v teoretickej rovine, ale aj v praxi, bez ktorej im bude chýbať nevyhnutná požiadavka dostupnosti a účinnosti.

Nie je tu však povinnosť siahnuť po prostriedkoch nápravy, ktoré sú neadekvátne alebo neúčinné. Okrem toho podľa „všeobecne uznávaných pravidiel medzinárodného práva“, na ktoré sa článok 26 odvoláva, môžu tu existovať osobitné okolnosti, ktoré oslobodzujú sťažovateľa od povinnosti využiť vnútroštátne prostriedky nápravy, ktoré má k dispozícii. Toto pravidlo sa tiež nedá aplikovať tam, kde sa ukázalo, že existuje administratívna prax spočívajúca v opakovaní konania, ktoré je nezlučiteľné s Dohovorom, a oficiálna tolerancia štátnych orgánov, ktorá je takého druhu, že robí konanie márnym alebo neefektívnym (pozri už spomínaný rozsudok Akdivar a iní, str. 1210, odseky 66 – 67).

53. Súd zdôrazňuje, že jeho prístup k aplikácii uvedeného pravidla musí náležito vziať do úvahy skutočnosť, že sa aplikuje v kontexte systému na ochranu ľudských práv, na ktorého vytvorení sa zmluvné strany dohodli. Uznal teda, že článok 26 sa musí aplikovať s určitou mierou flexibility a bez nadmerného formalizmu. Ďalej uznal, že pravidlo vyčerpania nie je ani absolútne, ani ho nemožno aplikovať automaticky. Pri preskúmaní toho, či sa dodržalo, je podstatné brať ohľad na osobitné okolnosti každého individuálneho prípadu. To znamená okrem iného, že sa musí brať reálne do úvahy nielen existencia formálnych prostriedkov nápravy v právnom systéme dotknutého zmluvného štátu, ale tiež všeobecný právny a politický kontext, v ktorom tieto prostriedky existujú, ako aj osobné okolnosti sťažovateľa (pozri už spomínaný rozsudok Akdivar a iní, str. 1211, odsek 69).

54. Súd registruje ustanovenie v tureckom právnom poriadku o trestnoprávných, občianskoprávných a správnych prostriedkoch nápravy proti zlému zaobchádzaniu štátnych úradníkov so zaistenými a so záujmom si prešľudoval zhrnutia rozsudkov poskytnuté vládou, ktoré sa zaoberajú podobnými záležitosťami (pozri odseky 43 – 45). Ako však už bolo predtým uvedené (odsek 53), Súd sa tu nezaobrá iba s otázkou, či boli vnútroštátne prostriedky nápravy vo všeobecnosti účinné alebo adekvát-

ne. Musí tiež preskúmať, či pri všetkých okolnostiach prípadu urobil sťažovateľ všetko, čo sa mohlo od neho rozumne očakávať, aby využil národné cesty nápravy.

55. Na účely tohto preskúmania Súd opakovane zdôrazňuje, že sa rozhodol akceptovať výsledok zistenia skutočností tak, ako k nemu dospela Komisia v tomto prípade (pozri odseky 39 – 40). Komisia, ako sme mohli vidieť (v odseku 50), bola toho názoru, že sťažovateľ v čase, keď s ním hovoril prokurátor, trpel obojstrannou radiálnou paralýzou.

56. Súd je toho názoru, že dokonca aj keby akceptoval, že sťažovateľ nepodal prokurátorovi sťažnosť pre zlé zaobchádzanie v cele policajného zaistenia, zranenia, ktoré utrpel, museli byť očividné počas ich stretnutia. Prokurátor sa však rozhodol nezačať vyšetrovanie vzhľadom na povahu, rozsah a príčiny týchto zranení, napriek skutočnosti, že podľa tureckého právneho poriadku mal povinnosť vec prešetriť (pozri odsek 26).

Je potrebné znovu pripomenúť, že toto opomenutie prokurátora sa stalo potom, čo bol p. Aksoy najmenej štrnásť dní držaný v cele policajného zaistenia bez prístupu k právnej alebo lekárskej pomoci či podpory. V tomto čase utrpel vážne zranenia vyžadujúce nemocničné ošetrovanie (pozri odsek 23). Už samotné tieto okolnosti mohli preňho byť dôvodom, aby sa cítil bezbranný, bezmocný a aby mal strach pred predstaviteľmi štátu. Sťažovateľ vidiac, že prokurátor si bol vedomý jeho zranení, no nepodnikol nič, pochopiteľne dospel k presvedčeniu, že nemôže dúfať, že dosiahne záujem a satisfakciu prostredníctvom národných právnych postupov.

57. Súd preto uzatvára túto vec tým, že existovali osobitné okolnosti, ktoré zbavili sťažovateľa povinnosti využiť vnútroštátne prostriedky nápravy. Keďže Súd dospel k tomuto záveru, nepovažuje za potrebné skúmať jeho sťažnosť, že existuje administratívna prax odoprenia prostriedkov nápravy, ktorou sa porušuje Dohovor.

### III. SKUTKOVÁ PODSTATA PRÍPADU

#### A. Údajné porušenie článku 3 Dohovoru

58. Sťažovateľ tvrdil, že bol podrobený zaobchádzaniu v rozpore s článkom 3 Dohovoru, ktorý ustanovuje:

„Nikoho nemožno mučiť alebo podrobovať neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu.“

Vláda bola toho názoru, že tvrdenia o zlom zaobchádzaní sú nepodložené. Komisia však rozhodla, že sťažovateľ bol mučený.

59. Vláda vzniesla niekoľko námietok proti spôsobu, akým Komisia vyhodnotila dôkazy. Poukázala na veľký počet faktorov, ktoré podľa jej názoru mali spôsobiť vznik vážnych pochybností o tom, či bol p. Aksoy podrobený zlému zaobchádzaniu tak, ako to tvrdil.

Napríklad spochybňovala dôvody, prečo sťažovateľ nepodal sťažnosť prokurátorovi, že bol mučený (pozri odsek 18), a považovala za ťažké pochopiť, prečo, ak bol skutočne podrobený mučeniu, neurobil žiadnu obviňujúcu výpoveď. Považovala tiež za podozrivé, že až po uplynutí piatich dní po jeho prepustení z cely policajného zaistenia vyhľadal nemocnicu (pozri odsek 19), a poznamenala, že nemožno považovať za

samozrejme, že sa mu medzitým nič zlého nestalo. Nakoniec vzniesla veľký počet námietok súvisiacich s lekáorskými správami vrátane skutočností, že si sťažovateľ zobral lekáorskú správu so sebou, keď opúšťal nemocnicu, a že neexistoval lekáorský dôkaz o popáleninách alebo o iných stopách, ktoré sťažovateľovi spôsobili elektrické šoky.

60. Sťažovateľ namietal, že sa s ním zle zaobchádzalo rôznymi spôsobmi. Tvrdil, že počas výsluchu mal zaviazané oči, čo spôsobilo, že bol dezorientovaný, že bol zavesený za ruky, ktoré mal spolu zviazané za chrbtom („palestínske zavesenie“), že dostával elektrické šoky, ktoré boli znásobované tým, že ho polievali vodou, že ho bili, facovali a slovné napádali. Odvolal sa na lekáorskú správu z Lekárskej fakulty Univerzity v Dickle, ktorá preukazovala, že v čase prijatia do nemocnice trpel zranením väziva na oboch horných končatinách (pozri odsek 19). Toto zranenie zodpovedalo „palestínskemu zaveseniu“.

Uviedol, že namietané zaobchádzanie bolo dostatočne vážne na to, aby sa rovnalo mučeniu. Bol mu podrobený s cieľom primäť ho k priznaniu, že pozná muža, ktorý ho identifikoval.

Navyše tvrdil, že podmienky, v ktorých bol zaistený (pozri odsek 13) a sústavný strach z mučenia, ktorým trpel počas zaistenia, boli neľudským zaobchádzaním.

61. Súd, ktorý sa rozhodol akceptovať výsledok zistenia skutočností tak, ako k nemu dospela Komisia (pozri odseky 39 – 40), je toho názoru, že tam, kde jednotlivca umiestnia do policajného väzenia v dobrom zdravotnom stave, ale zistí sa, že je zranený v čase prepustenia, je povinnosťou štátu poskytnúť prijateľné vysvetlenie, týkajúce sa príčin zranenia, nedostatok ktorého nastoľuje jasnú otázku podľa článku 3 Dohovoru (pozri rozsudok Tomasi proti Francúzsku z 27. augusta 1992, séria A, číslo 241-A, str. 40 – 41, odseky 108 – 111 a rozsudok Ribitsch proti Rakúsku zo 4. decembra 1995, séria A, číslo 336, str. 26, odsek 34).

62. Článok 3 tak, ako Súd poznamenal pri mnohých príležitostiach, chráni jednu zo základných hodnôt demokratickej spoločnosti. Dokonca aj pri najzávažnejších okolnostiach, akými sú boj proti organizovanému terorizmu a zločinu, Dohovor absolútne zakazuje mučenie alebo neľudské alebo ponižujúce zaobchádzanie, alebo trest. Na rozdiel od väčšiny hmotných ustanovení Dohovoru a Protokolu č. 1 a č. 4 článok 3 nemá ustanovenie o výnimkách a nie je možné od neho odstúpiť podľa článku 15 ani v prípadoch verejného ohrozenia štátnej existencie (pozri rozsudok Írsko proti Spojenému kráľovstvu z 18. januára 1978, séria A, číslo 25, str. 65, odsek 163, rozsudok Soering proti Spojenému kráľovstvu zo 7. júla 1989, séria A, číslo 161, str. 34, odsek 88 a rozsudok Chahal proti Spojenému kráľovstvu z 15. novembra 1996, *Reports 1996 – V*, str. 1885, odsek 79).

63. Aby Súd určil, či má byť konkrétna forma zlého zaobchádzania kvalifikovaná ako mučenie, musí brať do úvahy rozdiel medzi týmto pojmom a pojmom neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania v článku 3. Ako už poznamenal skôr, tento rozdiel je zakotvený v Dohovore preto, aby umožnil špeciálne označenie „mučenie“ pripísať iba úmyselnému neľudskému zaobchádzaniu, ktoré zapríčiňuje veľmi vážne a ukrutné utrpenie (pozri už citovaný rozsudok Írsko proti Spojenému kráľovstvu, str. 66, odsek 167).

64. Súd znovu pripomína, že Komisia konštatovala *inter alia*, že sťažovateľ bol podrobený „palestínskemu zaveseniu“, inými slovami, bol vyzlečený donaha s rukami spolu zviazanými za chrbtom a zavesený za ruky (pozri odsek 23).

Podľa názoru Súdu toto zaobchádzanie mohlo byť spôsobené iba úmyselne. V skutočnosti vyžadovalo určitý rozsah prípravy a úsilia, aby sa mohlo vykonať. Javi-

lo sa, že bolo vykonané s cieľom získať priznania alebo informácie od sťažovateľa. Okrem silnej bolesti, ktorú muselo v tom čase spôsobiť, lekárska správa dokazuje, že viedlo k paralýze oboch rúk, ktorá trvala určitý čas (pozri odsek 23). Súd je toho názoru, že toto zaobchádzanie bolo takej vážnej a krutej povahy, že ho možno označiť iba ako mučenie.

S ohľadom na vážnosť tohto záveru, Súd nepovažuje za nevyhnutné preskúmať sťažnosti na iné formy zlého zaobchádzania.

Článok 3 Dohovoru bol teda porušený.

## B. Údajné porušenie článku 5 ods. 3 Dohovoru

65. Sťažovateľ, s ktorým Komisia súhlasila, tvrdil, že jeho zaistenie bolo porušením článku 5 ods. 3 Dohovoru. Príslušné časti článku 5 ustanovujú:

„1. Každý má právo na slobodu a osobnú bezpečnosť. Nikoho nemožno pozbaviť slobody okrem nasledujúcich prípadov, pokiaľ sa tak stane v súlade s konaním ustanoveným zákonom:

...

c) zákonné zatknutie alebo iné pozbavenie slobody osoby za účelom predvedenia pred príslušný súdny orgán pre dôvodné podozrenie zo spáchania trestného činu ...

...

3. Každý, kto je zatknutý alebo inak pozbavený slobody v súlade s ustanoveniami odseku 1 písm. c) tohto článku, musí byť ihneď predvedený pred sudcu alebo inú úradnú osobu splnomocnenú zákonom na výkon súdnej právomoci.“

66. Súd znovu pripomína svoje rozhodnutie vo veci Brogan a iní proti Spojenému kráľovstvu (rozsudok z 29. novembra 1988, séria A, č. 145-B, str. 33, odsek 62), že doba zaistenia bez súdnej kontroly trvajúca štyri dni a šesť hodín nespádala pod prísne obmedzenia, pokiaľ ide o čas, ktorý pripúšťal článok 5 ods. 3. Z toho jasne vyplýva, že doba trvajúca štrnásť a viac dní, počas ktorej bol p. Aksoy zaistený bez toho, aby bol predvedený pred sudcu alebo pred iný súdny orgán, nespĺňa požiadavku „bezodkladnosti“.

67. Vláda však napriek týmto skutočnostiam uviedla, že nebol porušený článok 5 ods. 3 vzhľadom na odstúpenie Turecka podľa článku 15 Dohovoru, ktorý ustanovuje:

„1. V prípade vojny alebo akéhokoľvek iného verejného ohrozenia štátnej existencie môže každá Vysoká zmluvná strana prijať opatrenia na odstúpenie od záväzkov ustanovených v tomto Dohovore v rozsahu prísne vyžadovanom naliehavosťou situácie, pokiaľ tieto opatrenia nebudú nezlučiteľné s ostatnými záväzkami podľa medzinárodného práva.

2. Podľa tohto ustanovenia nemožno odstúpiť od článku 2 okrem úmrtí vyplývajúcich z dovoľených vojnových činov a článkov 3, 4 (odsek 1) a 7.

3. Každá Vysoká zmluvná strana, využívajúca svoje právo na odstúpenie, bude v plnom rozsahu informovať generálneho tajomníka Rady Európy o opatreniach, ktoré prijala, a o ich dôvodoch. Generálneho tajomníka Rady Európy bude takisto informovať o tom, kedy tieto opatrenia stratili platnosť a kedy sa budú ustanovenia Dohovoru znova vykonávať v plnom rozsahu.“

Vláda pripomenula Súdu, že Turecko odstúpilo 5. mája 1992 od svojich záväzkov uvedených v článku 5 Dohovoru (pozri odsek 33).

## 1. Prístup Súdu

68. Súd znovu pripomína, že je vecou každého zmluvného štátu so zodpovednosťou za „štátnu existenciu“ určiť, či je táto existencia predmetom „verejného ohrozenia“, a ak áno, čo všetko je potrebné urobiť na prekonanie nebezpečenstva. Z dôvodu ich priameho a nepretržitého kontaktu s naliehavými potrebami v danom momente majú národné orgány v zásade lepšie postavenie ako medzinárodný sudca, aby rozhodli o prítomnosti takého nebezpečenstva a o povahe a rozsahu odstúpenia od záväzkov potrebného na odvrátenie nebezpečenstva. Preto by sa mal v tejto veci ponechať široký rozsah voľnej úvahy národným orgánom.

Napriek tomu zmluvné strany nemajú neobmedzenú voľnosť pri rozhodovaní. Je úlohou Súdu, aby rozhodol, či *inter alia* štáty neprekročili „rozsah prísne vyžadovaný naliehavosťou“ krízy. Národný rozsah voľnej úvahy je takto sprevádzaný európskym dohľadom. Vykonávajúc tento dohľad musí Súd klásť príslušný dôraz na také významné faktory, akými sú povaha práv dotknutých odstúpením a okolnosti k nemu vedúce, a na trvanie výnimočnej situácie (pozri rozsudok Brannigan a McBride proti Spojenému kráľovstvu z 26. mája 1993, séria A, číslo 258-B, str. 49 – 50, odsek 43).

## 2. Existencia verejného ohrozenia štátnej existencie

69. Vláda, s ktorou Komisia v tomto bode súhlasila, trvala na tom, že tu bolo „verejné ohrozenie štátnej existencie“ na juhovýchode Turecka. Sťažovateľ nenamietal túto vec, hoci uviedol, že v podstate je vecou orgánov Dohovoru, aby rozhodli.

70. Súd je na základe všetkých materiálov, ktoré má k dispozícii, toho názoru, že konkrétny rozsah a vplyv teroristických aktivít PKK na juhovýchode Turecka bezpochyby vyvolali v tejto oblasti „verejné ohrozenie štátnej existencie“ (pozri *mutatis mutandis* rozsudok Lawless proti Írsku z 1. júla 1961, séria A, číslo 3, str. 56, odsek 28, už spomínaný rozsudok Írsko proti Spojenému kráľovstvu, str. 78, odsek 205 a už spomínaný rozsudok Brannigan a McBride proti Spojenému kráľovstvu, str. 50, odsek 47).

## 3. Posúdenie otázky, či boli prijaté opatrenia prísne vyžadované naliehavosťou situácie

### a) Dĺžka zaistenia bez dohľadu

71. Vláda tvrdila, že sťažovateľ bol zatknutý 26. novembra 1992 spoločne s trinástimi inými osobami pre podozrenie z pomoci a podpory teroristov PKK, z členstva v kiziltepskej vetve PKK a rozširovania materiálov PKK (pozri odsek 12). Bol zaistený štrnásť dní v súlade s tureckým právnym poriadkom, ktorý dovoľuje, aby osoba zatknutá v súvislosti s kolektívnym trestným činom bola zadržiavaná, v oblasti, kde je výnimočný stav, až tridsať dní (pozri odsek 29).

72. Vysvetľovala, že miesto, kde bol sťažovateľ zatknutý a zadržiavaný, patrí do oblasti, na ktorú sa vzťahuje odstúpenie Turecka od jeho záväzkov (pozri odseky 31 – 33). Toto odstúpenie bolo nevyhnutné a oprávnené vzhľadom na rozsah a závažnosť terorizmu PKK v Turecku, najmä na juhovýchode krajiny. Vyšetrovanie teroristických trestných činov stávalo pred orgány osobitné problémy, ako Súd uznal v minulosti, pretože členovia teroristických organizácií boli expertmi v odolávaní výslu-

chom, mali tajnú podpornú sieť a prístup k dôležitým zdrojom. Veľmi veľa času a úsilia si vyžadovalo zabezpečenie a preverenie dôkazov v rozsiahlej oblasti konfrontovanej s teroristickými organizáciami, ktoré mali strategickú a technickú podporu susediacich krajín. Tieto ťažkosti spôsobovali, že bolo nemožné zabezpečiť súdny dohľad počas zaistenia podozrivého.

73. Sťažovateľ uviedol, že bol zatknutý 24. novembra 1992 a prepustený 10. decembra 1992. Tvrdil, že antيداتovanie zatknutí bolo bežnou praxou v oblastiach, kde bol vyhlásený výnimočný stav.

74. Hoci nepredložil podrobné argumenty proti platnosti odstúpenia Turecka ako celku, vyslovil pochybnosti o tom, či situácia na juhovýchode Turecka vyžadovala zadržiavanie podozrivých na dobu štrnásť a viac dní bez súdneho dohľadu. Uviedol, že sudcovia na juhovýchode Turecka by neboli vystavení riziku, ak by sa im povolilo a požadovalo by sa od nich preskúmanie zákonnosti zaistenia v kratších intervaloch.

75. Komisia nemohla s určitosťou presne stanoviť, či sťažovateľ bol zaistený 24. novembra 1992, ako tvrdil, alebo či bol zaistený 26. novembra 1992, ako tvrdila vláda, a preto vychádzala z toho, že bol zadržiavaný minimálne štrnásť dní bez toho, aby bol predvedený pred sudcu alebo inú úradnú osobu splnomocnenú zákonom na výkon súdnej právomoci.

76. Súd by chcel zdôrazniť dôležitosť článku 5 v celom systéme vytvorenom Dohovorom, ktorý obsahuje základné ľudské právo, konkrétne ochranu jednotlivca proti svojvoľnému zasahovaniu štátom do jeho alebo jej práva na slobodu. Súdny dohľad nad zásahmi výkonnej moci do práva jednotlivca na slobodu je hlavným charakteristickým znakom záruky obsiahnutej v článku 5 ods. 3, ktorého úmyslom je minimalizovať riziko svojvôle a posilniť právny štát (pozri už spomínaný rozsudok Brogan a iní, str. 32, odsek 58). Navyše okamžitý súdny zásah môže viesť k odhaleniu a k prevencii závažného zlého zaobchádzania, ktoré, ako bolo povedané (odsek 62), je Dohovorom absolútne zakázané a od tohto zákazu nemožno odstúpiť.

77. V rozsudku Brannigan a McBride (citovanom v odseku 68) Súd rozhodol, že vláda Spojeného kráľovstva neprekročila štátom priznaný rozsah voľnej úvahy pri odstúpení od záväzkov ustanovených v článku 5 Dohovoru, keď osoby podozrivé z teroristických trestných činov mohli byť zaistené bez súdneho dohľadu až sedem dní.

V tomto prípade bol sťažovateľ zaistený najmenej počas štrnástich dní bez toho, aby bol predvedený pred sudcu alebo iného úradníka. Vláda sa snažila preukázať oprávnenosť tohto opatrenia odvolaním sa na osobitné požiadavky policajného vyšetrovania v geograficky rozsiahlej oblasti, ktorá bola konfrontovaná s teroristickou organizáciou podporovanou zvonka (pozri odsek 72).

78. Napriek tomu, že Súd je toho názoru – ktorý vyslovil pri niekoľkých príležitostiach v minulosti (pozri napríklad už spomínaný rozsudok Brogan a iní) – že vyšetrovanie teroristických trestných činov bezpochyby stavia pred orgány osobitné problémy, nemôže akceptovať, že je potrebné zadržiavať podozrivého počas štrnástich dní bez súdneho zásahu. Tento čas je neobyčajne dlhý a ponechal sťažovateľa bezbranného nielen voči svojvoľnému zásahu do práva na slobodu, ale tiež voči mučeniu (pozri odsek 64). Navyše vláda neuviedla pred Súdom žiadne podrobnejšie dôvody, týkajúce sa otázky, prečo boj proti terorizmu v juhovýchodnom Turecku spôsobil, že súdny zásah sa nedal uskutočniť.

#### b) Záruky

79. Vláda zdôraznila, že odstúpenie spolu s vnútroštátnym právnym systémom pos-

kytovali dostatočné záruky na ochranu ľudských práv. A tak samotné odstúpenie bolo obmedzené na striktné minimum, ktoré si vyžiadal boj proti terorizmu. Prípustná dĺžka zaistenia bola stanovená zákonom a súhlas prokurátora bol potrebný, ak polícia chcela ponechať podozrivého zaisteného počas doby presahujúcej túto povolenú dĺžku. Mučenie zakazoval § 243 Trestného zákona (pozri odsek 24) a § 135 písm. a) stanovoval, že akákoľvek výpoveď urobená v dôsledku mučenia alebo akejkoľvek inej formy zlého zaobchádzania by nemala žiadnu dôkaznú váhu.

80. Sťažovateľ poukázal na to, že dlhý čas zaistenia bez kontroly spolu s nedostatkom záruk, ktoré by poskytovali zaisteným ochranu, uľahčovali vykonávanie mučenia. A tak bol mučený s osobitnou intenzitou počas tretieho a štvrtého dňa zaistenia a potom bol zadržiavaný, aby sa jeho zranenia zahojili. Počas tejto doby mu nebol umožnený prístup ani k právnikovi, ani k lekárovi. Navyše počas výsluchu mal zaviazané oči, čo znamená, že nemohol identifikovať tých, ktorí s ním zle zaobchádzali. Správy Amnesty International („Turecko: Politika zapierania“, z februára 1995), Európskeho výboru na zabránenie mučenia a Výboru OSN proti mučeniu (citované v odseku 46) ukázali, že záruky obsiahnuté v Trestnom zákone Turecka, ktoré boli v každom prípade neadekvátne, boli bežne ignorované v oblastiach, kde bol vyhlásený výnimočný stav.

81. Komisia bola toho názoru, že turecký systém neposkytoval dostatočné záruky zaisteným, napríklad sa ukázalo, že neexistuje rýchly prostriedok nápravy *habeas corpus* a žiadne zákonom vynútiteľné práva na prístup k právnikovi, lekárovi, priateľovi alebo k príbuznému. Na základe týchto okolností napriek vážnej teroristickej hrozbe v juhovýchodnom Turecku, rozhodnutie, ktoré umožnilo, aby bol sťažovateľ zaistený počas najmenej štrnástich dní bez toho, aby bol predvedený pred sudcu alebo inú úradnú osobu vykonávajúcu súdnu právomoc, prekročilo vládam priznaný rozsah voľnej úvahy a nemožno povedať, že bolo prísne vyžadované naliehavosťou situácie.

82. V už spomínanom rozsudku Brannigan a McBride bol Súd presvedčený o tom, že počas akcií v Severnom Írsku existovali účinné záruky, ktoré poskytovali dôležitý rozsah ochrany proti svojvoľnému správaniu sa a väzbe (*incommunicado*). Napr. prostriedok nápravy *habeas corpus* bol k dispozícii na preverenie zákonnosti samotného zatknutia a zaistenia, existovalo absolútne a zákonom vynútiteľné právo poradiť sa s právnikom štyridsaťosem hodín od zatknutia a zaistení mali právo informovať príbuzného alebo priateľa o svojom zaistení a mali právo na návštevu lekára (pozri cit. rozsudok str. 55 – 56, odseky 62 – 63).

83. Na rozdiel od predchádzajúceho prípadu, Súd je však toho názoru, že v tomto prípade sťažovateľ, ktorý bol zaistený na dlhý čas, nemal k dispozícii dostatočné záruky. Najmä odoprenie prístupu k právnikovi, lekárovi, príbuznému alebo k priateľovi a absencia akejkoľvek reálnej možnosti byť predvedený pred súd, aby sa preverila zákonnosť jeho zaistenia, znamenali, že bol úplne ponechaný na milosť tých, ktorí ho zadržiavali.

84. Súd zobral do úvahy nesporne vážny problém terorizmu na juhovýchode Turecka a ťažkosti, ktorým čelil štát pri prijímaní efektívnych prostriedkov proti nemu. Nie je však presvedčený o tom, že naliehavosť situácie vyžadovala zadržiavanie sťažovateľa na základe podozrenia, že je zapletený do teroristických trestných činov počas štrnástich dní alebo viac dní vo väzbe (*incommunicado*) bez prístupu k sudcovi alebo inému súdnemu úradníkovi.

#### 4. Posúdenie otázky, či odstúpenie Turecka spĺňalo formálne požiadavky článku 15 ods. 3

85. Nik z účastníkov konania pred Súdom nepopieral, že oznámenie Tureckej republiky o odstúpení od záväzkov (pozri odsek 33) bolo v súlade s formálnymi požiadavkami článku 15 ods. 3, konkrétne so záväzkom zmluvnej strany, že bude v plnom rozsahu informovať generálneho tajomníka Rady Európy o opatreniach, ktoré prijala pri odstúpení od záväzkov ustanovených v Dohovore, a o ich dôvodoch.

86. Súdu prináleží preskúmať túto otázku z vlastného podnetu (pozri už spomínaný rozsudok *Lawless*, str. 55 odsek 22 a už spomínaný rozsudok *Írsko proti Spojenému kráľovstvu*, str. 84, odsek 223), a najmä zistiť, či oznámenie Turecka o odstúpení od záväzkov obsahovalo dostatočnú informáciu o prijatých opatreniach — ktoré dovoľovali zaistenie sťažovateľa počas najmenej štrnástich dní bez súdnej kontroly, — aby zodpovedalo požiadavkám článku 15 ods. 3. Keďže však Súd už dospel k záveru, že napadnuté opatrenia si prísne nevyžadovala naliehavosť situácie (pozri odsek 84), považuje za zbytočné rozhodnúť o tejto otázke.

#### 5. Záver

87. Článok 5 ods. 3 Dohovoru bol teda porušený.

#### C. Údajná neexistencia opravného prostriedku

88. Sťažovateľ namietal, že mu bol zabránený prístup na súd v rozpore s článkom 6 ods. 1 Dohovoru, ktorý v časti relevantnej pre tento prípad ustanovuje:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach.“

Okrem toho tvrdil, že nemal k dispozícii účinný vnútroštátny prostriedok nápravy v rozpore s článkom 13 Dohovoru, ktorý ustanovuje:

„Každý, koho práva a slobody priznané týmto Dohovorom boli porušené, musí mať účinné právne prostriedky nápravy pred národným orgánom, aj keď sa porušenia dopustili osoby pri plnení úradných povinností.“

89. Vláda tvrdila, že preto že sa sťažovateľ nikdy ani len nepokúsil začať súdne konanie, nemal právo sťažovať sa, že mu bol odoprený prístup na súd. Ďalej argumentovala, tak ako už dôvodila predtým v súvislosti s podaním predbežnej námietky z jej strany (pozri odseky 41 — 45), že mal k dispozícii niekoľko účinných prostriedkov nápravy.

90. Rozhodnutie prokurátora nezačať vyšetrovanie prakticky spôsobilo, že pre sťažovateľa bolo nemožné uplatniť svoje právo na náhradu ujmy v občianskom súdnom konaní (pozri odsek 48). Uvedol, že podľa tureckého práva nemohol uvažovať o občianskom súdnom konaní, ak sa skutočnosti, ktoré sa prípadu týkajú, nepreukázali a páchatelia neboli identifikovaní v trestnom konaní. Bez tohto nemalo občianske súdne konanie vyhliadku na úspech. Navyše tvrdil, že možnosť žiadať náhradu ujmy za mučenie by predstavovala iba jednu časť opatrení potrebných na uskutočnenie nápravy. Bolo by neakceptovateľné, ak by štát tvrdil, že si splnil všetky svoje povinnosti jednoducho tým, že poskytol náhradu ujmy, pretože to by v skutočnosti zna-

menalo, že štáty mohli zaplatiť za právo na mučenie. Tvrdil, že prostriedky nápravy, ktoré mal využiť pred podaním sťažností podľa Dohovoru, buď neexistovali ani v teoretickej rovine, alebo v skutočnosti nefungovali (pozri odseky 46 – 47).

91. Komisia konštatovala, že bol porušený článok 6 ods. 1 z tých istých dôvodov, na základe ktorých sa vyjadrila v prospech sťažovateľa podľa článku 26 Dohovoru (pozri odsek 50). Nepovažovala ďalej za potrebné preskúmať sťažnosť podľa článku 13.

## 1. Článok 6 ods. 1 Dohovoru

92. Súd pripomína, že článok 6 ods. 1 obsahuje „právo na súd“, ktorého jedným z aspektov je právo na prístup na súd, t. j. právo začať konanie na súde o občianskoprávných otázkach (pozri napríklad rozsudok Sväte kláštoru proti Grécku z 9. decembra 1994, séria A, číslo 301-A, strany 36 – 37, odsek 80). Niet pochybností o tom, že článok 6 ods. 1 je aplikovateľný pri občianskoprávnej žalobe na náhradu ujmy v súvislosti so zlým zaobchádzaním údajne spáchaným štátnymi zamestnancami (pozri napríklad rozsudok Tomasi, uvedený v odseku 61, strana 43, odseky 121 – 122).

93. Súd poznamenáva, že sťažovateľ nenamietal, že mohol v teoretickej rovine začať občianske súdne konanie o náhradu ujmy v súvislosti so zlým zaobchádzaním. Sťažovateľ tvrdil, že opomenutie prokurátora začať trestné vyšetrovanie prakticky znamenalo, že by nemal žiadne vyhliadky na úspech v občianskom súdnom konaní (pozri odsek 90). Súd však znovu pripomína, že pre osobitné okolnosti tohto prípadu (pozri ods. 57) sa pán Aksoy ani len nepokúsil podať občianskoprávny návrh na súd. Vzhľadom na tieto skutočnosti Súd nemôže rozhodnúť, či by sa turecké občianskoprávne súdy boli mohli zaoberať návrhom pána Aksoya, alebo nie, ak by ho bol na tieto súdy podal.

V každom prípade Súd poznamenáva, že podstata sťažovateľovho podania sa týkala opomenutia prokurátora začať trestné vyšetrovanie (pozri odsek 90). Ďalej berie na vedomie argument sťažovateľa, že možnosť žiadať náhradu ujmy za mučenie by znamenala iba jednu časť opatrení potrebných na dosiahnutie nápravy (tak tiež v odseku 90).

94. Na základe týchto skutočností je podľa názoru Súdu oveľa vhodnejšie, čo sa týka porušení Dohovoru, posudzovať túto sťažnosť v súvislosti so všeobecnejším záväzkom štátov podľa článku 13 poskytnúť účinný prostriedok nápravy.

## 2. Článok 13 Dohovoru

95. Súd poznamenáva, že článok 13 zaručuje na vnútroštátnej úrovni dostupnosť prostriedkov nápravy na uplatnenie podstaty práv a slobôd zahrnutých v Dohovore, nech by boli zabezpečené vo vnútroštátnom právnom poriadku v akejkoľvek forme. Zmyslom tohto článku je preto zabezpečenie vnútroštátnych prostriedkov nápravy, ktoré by umožnili príslušnému vnútroštátnemu orgánu, aby sa zaoberal tak s podstatou prípadnej sťažnosti založenej na Dohovore, ako aj aby poskytol primeranú nápravu. Zmluvným štátom sa však poskytuje určitá voľnosť, pokiaľ ide o spôsob, ako byť v súlade s ich záväzkami podľa tohto ustanovenia (pozri rozsudok v prípade Chahal citovaný v odseku 62, strany 1869 – 70, odsek 145). Rozsah záväzku podľa článku 13 sa mení v závislosti od povahy sťažovateľovho podania podľa Dohovoru (pozri už spomínaný rozsudok Chahal, strany 1870 – 71, odseky 150 – 151). Napriek tomu prostriedok nápravy, ktorý vyžaduje článok 13, musí byť „účinný“ nielen v zákonoch,

ale aj v praxi, najmä v tom zmysle, že jeho použitiu sa nesmie neospravedlniteľne brániť konaním alebo opomenutím konania zo strany orgánov žalovaného štátu.

96. Súd by chcel najskôr objasniť, že jeho konštatovanie (pozri odsek 57), že existovali osobitné okolnosti, ktoré zbavili sťažovateľa povinnosti vyčerpať vnútroštátne prostriedky nápravy, by sa nemalo chápať tak, že prostriedky nápravy nie sú účinné v juhovýchodnom Turecku (pozri *mutatis mutandis* rozsudok Akdivar a iní, citovaný v odseku 38, strany 1213 – 14, odsek 77).

97. Po druhé by Súd, tak ako Komisia, chcel vziať úradne na vedomie skutočnosť, že pri obvinení z mučenia počas zaistenia je pre obeť extrémne ťažké, aby to dokázala, ak bola izolovaná od vonkajšieho sveta bez prístupu k lekárom, právnikom, rodine alebo priateľom, ktorí by jej mohli poskytnúť podporu a zhromaždiť potrebné dôkazy. Navyše jedinec, ktorý bol podrobený zlému zaobchádzaniu takýmto spôsobom, bude mať často oslabenú schopnosť alebo vôľu podať sťažnosť.

98. Povaha práva, ktoré je zaručené článkom 3 Dohovoru, má význam pre článok 13. Vzhľadom na nesmierne dôležitý význam zákazu mučenia (pozri odsek 62) a na osobitne zraniteľné postavenie obetí mučenia článok 13 ukladá štátom bez toho, aby boli dotknuté akékoľvek iné prostriedky nápravy dostupné podľa vnútroštátneho systému, povinnosť vykonať dôkladné a efektívne vyšetrovanie prípadov mučenia.

Preto pokiaľ ide o článok 13, keď sa jedinec sťažuje, že bol mučený zástupcami štátu, pojem „účinný prostriedok nápravy“ zahŕňa okrem uhradenia náhrady ujmy, kde je to vhodné, aj dôkladné a efektívne vyšetrovanie, ktoré môže dospieť k identifikácii a potrestaniu tých, ktorí sú za to zodpovední, a ktoré zahŕňa efektívny prístup sťažovateľa k vyšetrovaniu. Je pravda, že v Dohovore neexistuje také výslovné ustanovenie, aké môžeme nájsť v článku 12 Dohovoru OSN proti mučeniu a krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu z roku 1984, ktorý ukladá povinnosť uskutočniť „promptné a nestranné“ vyšetrovanie, kedykoľvek existuje rozumný dôvod domnievať sa, že došlo k mučeniu. Podľa názoru Súdu je však takáto požiadavka zahrnutá v pojme „účinný prostriedok nápravy“ podľa článku 13 (pozri *mutatis mutandis* rozsudok Soering, uvedený v odseku 62, strany 34 – 35, odsek 88).

99. Podľa tureckého právneho poriadku mal v skutočnosti prokurátor povinnosť vec vyšetriť. No bez ohľadu na to, či mu pán Aksoy podal výslovnú sťažnosť, alebo nie, tento ignoroval očividný dôkaz, že pán Aksoy bol mučený (pozri odsek 56), a nekonal sa žiadne vyšetrovanie. Súdu nebol predložený žiadny dôkaz, ktorý by preukázal, že sa podnikli akékoľvek iné kroky napriek vedomosti prokurátora o zraneniach sťažovateľa.

Navyše, podľa názoru Súdu, za okolností prípadu p. Aksoya sa takýto postoj štátneho úradníka, ktorý má zo zákona povinnosť vyšetrovať trestné činy, rovnal zmareniu účinnosti akýchkoľvek iných prostriedkov nápravy, ktoré mohli existovať.

100. Preto, najmä vzhľadom na neexistenciu žiadneho vyšetrovania, je Súd toho názoru, že sťažovateľovi bol odoprený účinný prostriedok nápravy týkajúci sa jeho tvrdenia, že bol mučený.

Článok 13 Dohovoru bol teda porušený.

#### D. Údajné porušenie článku 25 ods. 1 Dohovoru.

101. Sťažovateľ tvrdil, že bolo porušené jeho právo na podanie individuálnej sťažnosti v rozpore s článkom 25 ods. 1 Dohovoru, ktorý ustanovuje:

„Komisia môže prijímať sťažnosti, ktoré zaslala generálnemu tajomníkovi Rady Európy každá osoba, mimovládna organizácia alebo skupina osôb, považujúce sa za poškodené v dôsledku porušenia práv priznaných týmto Dohovorom jednou z Vysokých zmluvných strán v prípade, že Vysoká zmluvná strana, proti ktorej sa podala sťažnosť, vyhlásila, že uznáva právomoc Komisie prijímať také sťažnosti. Vysoké zmluvné strany, ktoré urobili také vyhlásenie, sa zaväzujú, že nebudú nijako brániť účinnému výkonu tohto práva.“

102. Je treba znovu pripomenúť, že pán Aksoy bol zabitý 16. apríla 1994. Podľa jeho zástupcov to bol priamy dôsledok jeho zotrvania na sťažnosti podanej Komisii. Tvrdilo sa, že sa mu vyhrážali smrťou, aby ho prinútili vziať späť sťažnosť, ktorú podal Komisii. Posledná vyhrážka bola urobená telefonicky 14. apríla 1994 (pozri odsek 22).

103. Vláda však poprela, že tu bol akýkoľvek zásah do práva na podanie individuálnej sťažnosti. Uviedla, že pán Aksoy bol zabitý pri vyrovnávaní si účtov medzi rozhádanými frakciami PKK, a oznámila Súdu, že podozrivá osoba bola obžalovaná z jeho vraždy (pozri odsek 22).

104. Komisia bola hlboko znepokojená smrťou pána Aksoya a tvrdením, že táto súvisela s jeho sťažnosťou v Štrasburgu. Predsa však nemala žiadny dôkaz, na základe ktorého by mohla dospieť k záveru o pravdivosti tohto tvrdenia alebo o zodpovednosti za zabitie.

105. Súd znovu zdôrazňuje, že pre efektívne fungovanie systému individuálnej sťažnosti, ktorý je založený článkom 25 Dohovoru, je nanajvýš dôležité, aby mohli sťažovatelia alebo potenciálni sťažovatelia otvorene komunikovať s Komisiou bez toho, aby boli vystavení akejkoľvek forme nátlaku zo strany orgánov s cieľom dosiahnuť stiahnutie alebo zmenu podaných sťažností (pozri rozsudok Akdivar a iní, citovaný v odseku 38, str. 1219, odsek 105).

106. Za týchto okolností nedokázala Komisia nájsť žiadny dôkaz, ktorý by preukázal, že smrť pána Aksoya súvisela s jeho sťažnosťou alebo že štátne orgány boli zodpovedné za akýkoľvek zásah vo forme hrozieb alebo zastrašovania do jeho práv podľa článku 25 ods. 1, a ani žiadny nový dôkaz nebol Súdu v tejto súvislosti predložený.

Súd preto nemohol dospieť k názoru, že bol porušený článok 25 ods. 1 Dohovoru.

## E. Údajné administratívne postupy porušujúce Dohovor

107. Sťažovateľ dodatočne požiadal Súd, aby rozhodol, že článok 3, článok 5 ods. 3, článok 6 ods. 1, článok 13 a článok 25 ods. 1 boli porušované v juhovýchodnom Turecku v dôsledku postupov, ktoré boli štátnymi orgánmi nadmieru tolerované. To znamenalo, že Súd by mal konštatovať porušenie Dohovoru s priťažujúcimi okolnosťami.

108. S odvolaním sa na citované správy medzinárodných orgánov (odsek 46) sťažovateľ tvrdil, že mučenie ako nástroj v rukách polície bolo v Turecku veľmi rozšírené a že táto situácia trvala mnoho rokov. Štátne orgány si boli vedomé tohto problému, ale rozhodli sa nerealizovať odporúčané opatrenia.

Navyše obetiam mučenia a iných foriem porušenia ľudských práv sa obvykle odopieral prístup k súdnym prostriedkom nápravy v rozpore s článkom 6 ods. 1 a s článkom 13 Dohovoru, boli týrané, zastrašované a podrobované násilnostiam, ak sa pokúsili podať sťažnosť na štrasburské orgány, čo je v rozpore s článkom 25 ods. 1.

Nakoniec, pretože vnútroštátne právo dovoľovalo zadržiavať podozrivé osoby na

dlhé časové obdobie v rozpore s článkom 5 ods. 3, to bol dôkaz administratívnych postupov porušujúcich toto ustanovenie.

109. Súd je toho názoru, že dôkazy získané Komisiou sú nedostatočné na to, aby mu dovolili dospieť k záveru o existencii akýchkoľvek administratívnych postupov porušujúcich uvedené články Dohovoru (článok 3, článok 5 ods. 3, článok 6 ods. 1, článok 13 a článok 25 ods. 1).

#### IV. APLIKÁCIA ČLÁNKU 50 DOHOVORU

110. Článok 50 Dohovoru hovorí:

„Ak Súd zistí, že rozhodnutie alebo opatrenie súdneho alebo každého iného orgánu Vysokej zmluvnej strany je úplne alebo čiastočne v rozpore so záväzkami vyplývajúcimi z tohto Dohovoru a ak vnútroštátne právo tejto strany umožňuje len čiastočné odstránenie dôsledkov takého rozhodnutia alebo opatrenia, rozhodnutie Súdu prizná v prípade potreby poškodenej strane spravodlivé zadosťučinenie.“

111. V svojom vyjadrení žiadal sťažovateľ náhradu peňažnej ujmy zapríčinennej jeho zaistením a mučením, pozostávajúcu z lekárskeho výdavkov vo výške 16 635 000 tureckých lír a zo straty na zárobku, ktorá sa rovnala sume 40 libier šterlingov.

Ďalej žiadal náhradu nepeňažnej ujmy vo výške 25 000 libier šterlingov, ktorá by, ako uviedol, mala byť zvýšená o ďalších 25 000 libier šterlingov v prípade, ak by Súd konštatoval porušenie Dohovoru s priťažujúcimi okolnosťami z dôvodov administratívnych postupov.

Žiadal tiež zaplatenie nákladov a výdavkov za právne služby, ktoré sa rovnali sume 20 710 libier šterlingov.

112. Vláda sa k tejto otázke nevyjadrila ani vo svojom stanovisku, ani počas prejednávania týchto žiadostí pred Súdom.

##### A. Ujma

113. Vzhľadom na mimoriadne závažné porušenia Dohovoru, ktoré utrpel pán Zeki Aksoy a na pocit úzkosti a strachu, ktorý tieto porušenia bezpochyby spôsobili jeho otcovi, ktorý pokračoval v konaní po jeho smrti (pozri odsek 3), rozhodol Súd priznať plnú výšku požadovanej náhrady peňažnej a nepeňažnej ujmy. Spolu to predstavuje sumu 4 283 450 000 (štyri miliardy dvestoosemdesiattri miliónov štyristopäťdesiatšesť tisíc) tureckých lír (vypočítanú na základe výmenného kurzu platného v deň prijatia tohto rozsudku).

##### B. Náklady a výdavky

114. Súd je toho názoru, že sťažovateľova žiadosť na náhradu nákladov a výdavkov je primeraná a priznáva túto náhradu v plnej výške zníženú o náklady za právnu pomoc poskytnutú Radou Európy, ktoré žiadosť ešte nevzala do úvahy.

### C. Úroky z omeškania

115. Čo sa týka sumy priznanej v tureckých lírach, úroky z omeškania sú splatné vo výške 30 % ročne, čo sa rovná, podľa informácie dostupnej Súdu, zákonom stanovenej úrokovej sadzbe v Turecku v čase prijatia tohto rozsudku.

Pretože náhrada nákladov a výdavkov sa má poskytnúť v librách šterlingov, Súd považuje za primerané, že úrok z tejto sumy bude splatný vo výške 8 % ročne, čo sa rovná, podľa informácie dostupnej Súdu, zákonom stanovenej úrokovej sadzbe v Anglicku a Walese v čase prijatia tohto rozsudku.

### Z TÝCHTO DÔVODOV SÚD

1. *Zamieta* (osem hlasov k jednému) predbežnú námietku týkajúcu sa vyčerpania vnútroštátnych prostriedkov nápravy;
2. *Rozhodol* (osem hlasov k jednému), že bol porušený článok 3 Dohovoru;
3. *Rozhodol* (osem hlasov k jednému), že bol porušený článok 5 ods. 3 Dohovoru;
4. *Rozhodol* (osem hlasov k jednému), že nie je potrebné posudzovať sťažnosť podľa článku 6 ods. 1 Dohovoru;
5. *Rozhodol* (osem hlasov k jednému), že bol porušený článok 13 Dohovoru;
6. *Rozhodol* jednomyselne, že nebolo zistené porušenie článku 25 ods. 1 Dohovoru;
7. *Rozhodol* (osem hlasov k jednému), že
  - a) žalovaný štát je povinný zaplatiť sťažovateľovi v lehote troch mesiacov náhradu peňažnej a nepeňažnej ujmy vo výške 4 283 450 000 (štyritisíc dvestoosemdesiatti miliónov štyristopäťdesiatšesťtisíc) tureckých lír,
  - b) žalovaný štát je povinný zaplatiť sťažovateľovi v lehote troch mesiacov náhradu nákladov a výdavkov vo výške 20 710 (dvadsaťtisíc sedemstodesať) libier šterlingov zníženú o 12 515 (dvanásťtisíc päťstopäťnásť) francúzskych frankov, ktoré sa prepočítajú na libry šterlingov výmenným kurzom platným v deň vynesenia tohto rozsudku,
  - c) úrok v týchto ročných úrokových sadzbách bude splatný odo dňa uplynutia uvedených troch mesiacov až do splnenia záväzkov:
 

30 %, ak ide o sumu priznanú v tureckých lírach,

8 %, ak ide o sumu priznanú v librách šterlingoch.

Vyhotovené v anglickom a vo francúzskom jazyku a vyhlásené na verejnom pojednávaní 18. decembra 1996 v Budove ľudských práv v Štrasburgu.

Rolv RYSSDAL  
predseda

Herbert PETZOLD  
tajomník

V súlade s článkom 51 ods. 2 Dohovoru a pravidlom 53 ods. 2 Rokovacieho poriadku Súdu je k uvedenému rozsudku pripojený:

- čiastočne nesúhlasný názor sudcu de Meyera,
- nesúhlasný názor sudcu Gölcüklüa.

## ČIASTOČNE NESÚHLASNÝ NÁZOR SUDCU DE MEYERA

Napriek tomu, že súhlasím s ostatnou časťou rozsudku, nesúhlasím s prístupom väčšiny k článku 6 ods. 1 a článku 13.

V tomto prípade musel Súd rozhodnúť najskôr o predbežnej námietke, že domáce prostriedky nápravy neboli vyčerpané.

Je zrejmé, z argumentácie v tejto veci v odsekoch 51 až 57 rozsudku, že v sťažovateľovom prípade boli tieto prostriedky nápravy čisto teoretické. To naznačuje porušenie článku 13, ako je to ďalej jasne formulované odlišnými slovami v odsekoch 95 až 100 rozsudku. Tento prípad nám tak ukazuje veľmi jasne spojovaciu líniu medzi článkom 13 a článkom 26.<sup>1</sup>

Argumentácia však tiež naznačuje *a fortiori*, že sťažovateľovo právo na prístup na súd nebolo efektívne zabezpečené.<sup>2</sup>

Z toho je zrejmé, že v súlade s rozhodnutím, o predbežnej námietke sme logicky museli dospieť k rozhodnutiu, že boli porušené obidva články, článok 6 ods. 1 a článok 13.

Bolo by bývalo postačujúce, ak by sme boli konštatovali, že bolo jasné z úvah uvedených v odsekoch 51 až 57 rozsudku, že za okolností tohto prípadu nemal sťažovateľ žiadny účinný vnútroštátny prostriedok nápravy a nemohol uplatniť svoje právo na prístup na súd.

## NESÚHLASNÝ NÁZOR SUDCU GÖLCÜKLÜA

1. Čo sa týka subsidiárneho charakteru ochranného systému, ktorý vytvoril Európsky dohovor o ľudských právach, a jeho priamych následkov, vyčerpania vnútroštátnych prostriedkov nápravy, odkazujem na svoj odlišný názor v prípade Akdivar a iní proti Turecku (pozri rozsudok zo 16. septembra 1996, *Reports of Judgments and Decisions 1996–IV*).

2. Chcel by som zdôrazniť, že článok 17 tureckej ústavy je doslovným prekladom článku 3 Európskeho dohovoru o ľudských právach a že za mučenie a zlé zaobchádzanie stanovuje turecký Trestný zákon v § 243 a 245 vysoké tresty (trestnoprávny prostriedok nápravy).

3. Ako porušenie práva v zmysle občianskoprávnom mučenie a zlé zaobchádzanie otvárajú možnosť konania o náhradu peňažnej alebo nepeňažnej ujmy (občianskoprávna žaloba alebo správne konanie podľa postavenia páchateľa).

4. Trestné konanie začínajú orgány prokuratúry na základe ich vlastného podnetu alebo na základe podania sťažnosti a musia sa začať, keď existujú dostatočné dôkazy, že trestný čin bol spáchaný.

<sup>1</sup> Pozri odsek 51 rozsudku

<sup>2</sup> Pozri odseky 54 a 56 rozsudku

5. V tureckom právnom poriadku sú preto tieto tri prostriedky nápravy k dispozícii rovnako v celej krajine každej osobe, ktorá tvrdí, že je obeťou mučenia alebo zlého zaobchádzania.

6. Čo sa týka účinnosti a vhodnosti uvedených prostriedkov nápravy, nemám žiadne pochybnosti. V tejto súvislosti odkazujem na môj odlišný názor v prípade Akdivar a iní (*ibid.*). Žalovaná vláda tak v tom, ako aj v tomto prípade uviedla najskôr pred Komisiou, a neskôr pred Európskym súdom – tak v jej vyjadrení ako aj na verejnom pojednávaní – tucty rozsudkov súdov prvého stupňa alebo najvyšších súdov, ako je Kasačný súd alebo Najvyšší správny súd.

7. Väčšina týchto rozsudkov sa týkala prípadov z juhovýchodného Turecka, kde sa páchajú trestné činy terorizmu a kde sa stal tento prípad. Nasledujúce príklady poskytnú stručný prehľad niektorých z týchto rozhodnutí:

– Druhé oddelenie Najvyššieho správneho súdu – rozsudok z 23. marca 1994

Najvyšší správny súd vykonávajúci zo zákona preskúmanie rozhodnutia nepokračovať v konaní, ktoré vyniesla provinčná správna rada v Malatyi, rozhodol, že trestné konanie podľa § 245 Trestného zákona (zlé zaobchádzanie, použitie násilia štátnym úradníkom oprávneným použiť donucovacie prostriedky v súlade so zákonom) sa začne proti obvineným, štyrom policajtom z bezpečnostných policajných zložiek v Malatyi, ktorí údajne bili podozrivého, zakiaľ čo bol vypočúvaný.

Iný rozsudok Najvyššieho správneho súdu s rovnakým výsledkom (rozsudok z 7. októbra 1993) sa týkal provincie Adiyaman. Tieto dve oblasti (Malatya a Adiyaman) sa nachádzajú na juhovýchode Turecka.

– Ôsme trestné oddelenie Kasačného súdu – rozsudok zo 16. decembra 1987

Obžalovaní boli odsúdení na štyri roky, päť mesiacov a desať dní odňatia slobody za zapríčinenie smrti mučením (§ 452 ods. 1 a § 243 ods. 1 a 2 Trestného zákona).

Kasačný súd potvrdil tieto rozsudky, ktoré vynieslo prvé oddelenie porotného súdu v Mardine (v juhovýchodnom Turecku).

– Ôsme trestné oddelenie Kasačného súdu – rozsudok z 25. septembra 1991

Ôsme oddelenie porotného súdu v Ankare odsúdilo obžalovaných na štyri roky a dva mesiace odňatia slobody a zakázalo im pôsobiť vo verejnom úrade na dva mesiace a pätnásť dní za zlé zaobchádzanie s úmyslom získať priznanie.

Kasačný súd rozhodol, že znalecké posudky vytvorili dostatočný základ pre rozsudok nižšieho stupňa. Kasačný súd však tento rozsudok zrušil z dôvodu chyby pri písaní, pretože sa tam uvádzalo, že súd udelil minimálne tresty, zatiaľ čo vychádzal pri svojich výpočtoch z minimálneho trestu.

– Ôsme trestné oddelenie Kasačného súdu – rozsudok z 21. februára 1990

Obžalovaní boli odsúdení na štyri roky, päť mesiacov a desať dní odňatia slobody za zapríčinenie smrti väzňa. Toto odsúdenie, o ktorom rozhodlo šieste oddelenie porotného súdu v Istanbule, bolo založené na obvinení zo smrteľného zranenia (§ 452 ods. 1 Trestného zákona).

Kasačný súd potvrdil odsudzujúci výrok o vine, ale rozhodol, že sa musí aplikovať § 243, ktorý sa týka smrti následkom mučenia.

8. Napriek existencii týchto troch prostriedkov nápravy, ktoré som uviedol, sťažovateľ nepoužil žiaden z nich, iba sa sťažoval Komisii cez Londýn. Nepodal dokonca ani sťažnosť zodpovedným orgánom – prvý krok, ktorý má za povinnosť urobiť každý jednotlivec, keď sa sťažuje, že je obeťou čohokoľvek.

9. Jednoducho nemôžem súhlasiť s názorom väčšiny, ku ktorému sa dospelo len na základe tvrdení sťažovateľa (že turecké súdy v dotknutej oblasti neposkytovali ochranu, keď trestné činy, ktoré sú predmetom sťažnosti, spáchali príslušníci bezpečnostných síl), konkrétne, že tu boli pochybnosti o účinnosti vnútroštátnych prostriedkov nápravy. Som toho názoru, že „tam, kde je pochybnosť“, a najmä kde je pochybnosť, musia sa využiť vnútroštátne prostriedky nápravy tak, ako to vyžadovala Komisia (rozhodnutie zo 14. marca 1985, Garcia proti Švajčiarsku, sťažnosť číslo 10148/82, *Decisions and Reports* 42, str. 98). A sťažovateľ neurobil nič také.

10. Ako sudca Gotchev správne poznamenal vo svojom nesúhlasnom názore v spomínanom prípade Akdivar a iní v súvislosti s princípom vyčerpania vnútroštátnych prostriedkov nápravy, aby sme dospeli k takému záveru potom, čo žalovaná vláda preukázala, že existujú vnútroštátne prostriedky nápravy, dôkazné bremeno musí niesť (ešte raz) sťažovateľ, od ktorého sa musí požadovať, aby dokázal, že orgány v danej oblasti krajiny zmarili jeho snahy začať príslušné konanie. Sťažovateľ neuviedol v tomto smere žiadne dôkazy.

11. Predovšetkým v tomto prípade bolo medzi stranami mnoho sporných skutočností. Sťažovateľ tvrdil, že oznámil prokurátorovi, keď s ním hovoril, že bol počas zaistenia podrobený zlému zaobchádzaniu, zatiaľ čo žalovaná vláda toto poprela a uviedla argumenty na podporu svojho tvrdenia. Súd na základe tejto nevyjasnenej spornej otázky, konkrétne údajného opomenutia orgánov prokuratúry začať trestné vyšetrovanie, dospel k záveru, že trestný prostriedok nápravy nebol účinný.

12. Odhliadnuc od skutočnosti, že v právnom poriadku Turecka existujú konania, keď môžu byť orgány prokuratúry povinné začať trestné vyšetrovanie, kto iný, ak nie národné orgány, môže objasniť túto skutočnosť, ktorá je rozhodujúca pre výsledok tohto prípadu? Už z tohto dôvodu sa mali sťažovateľove žiadosti najskôr predložiť tureckým súdom, aby sa mohlo určiť, či boli vnútroštátne prostriedky nápravy účinné, alebo nie.

13. A preto, keďže neboli splnené požiadavky článku 26 Dohovoru, mal Súd uznať predbežnú námietku žalovanej vlády týkajúcu sa nevyčerpania vnútroštátnych prostriedkov nápravy.

Predchádzajúce úvahy ma oslobodzujú od toho, aby som posudzoval podstatu tohto prípadu.